

Stručni rad

UČIONICA U PRIRODI – UPOZNAVANJE OKOLIŠA

Nina Leban
Osnovna škola Šmarjeta

Sažetak

U svom radu često koristim učenje u prirodi, međupredmetno povezivanje te posebno predmet Upoznavanje okoliša jer učenike usmjerava okoliš koji nas okružuje. Otkrivajući prirodu učenici uče koristiti sva svoja osjetila, a imaju priliku koristiti i konkretne materijale. Prednost nastave u prirodi svakako je izravan kontakt s prirodom koji potiče pozitivan odnos, pun poštovanja prema prirodi te odgaja i poučava održivom razvoju. Osim toga, ima i mnoge druge prednosti, poput poboljšanja zdravlja, tjelesne kondicije, poticanja kreativnosti, razvoja motoričkih spretnosti i povećanja samopouzdanja.

Ključne riječi: učionica u prirodi, upoznavanje okoliša, priroda

1. Nastava izvan učionice

Učenje izvan učionice teško je definirati, ali Bunting [1] piše da je jako korektnu definiciju ponudio u četrdesetim godinama prošlog stoljeća Julian Smith. "Nastava izvan učionice su lekcije u i o vanjskom svijetu."

Priest [7] je nastavu definirao kao iskustveni proces učenja koji se uglavnom odvija kada smo izloženi vanjskom svijetu, a u prvom planu su odnosi između ljudi i prirodnih resursa. Osim toga, detaljnije je predstavio definiciju nastave izvan učionice koja se sastoji od šest točaka:

- metoda učenja,
- eksperimentalna metoda,
- odvija se na otvorenom,
- zahtijeva korištenje svih osjetila,
- na temelju je interdisciplinarnih nastavnih planova,
- oblikuje odnos između čovjeka i prirodnih resursa (Priest, 1986., str.13).

Učionica u prirodi je prostor u prirodnom okruženju koji je namijenjen obrazovanju i učenju izvan učionice u kojima se uobičajeno odvija nastava i učenje. Učionica u prirodi najčešće se koristi za učenje o okolišu, likovnoj umjetnosti, matematici,... Učitelj u prve tri godine ima autonomiju organizirati nastavu u prirodi i pripremiti aktivnosti koje uključuju istraživanje staništa, skupljanje biljaka, istraživanje životinjskog svijeta,... Upravo na taj način vanjske aktivnosti potiču učenje i suradnju među učenicima. Učenje u prirodi je zabavno i omogućuje učenicima da se povežu s prirodom i uče o svojem okolišu na nov i drugačiji način.

2. Načela poučavanja izvan učionice

Učenje izvan učionice temelji se na određenim načelima koja osiguravaju kvalitetnije i učinkovitije obrazovanje u prirodi. Sama se u svom radu pridržavam sljedećih načela:

- zaštita sigurnosti i dobrobiti: prije odlaska u prirodu upoznajemo se sa sigurnosnim pravilima i preporukama za učenje na otvorenom. Kada priprema planove za aktivnosti, učitelj mora biti oprezan i osigurati sigurnost svih sudionika.
- naglasak na praktičnom učenju: učitelj organizira aktivnosti na način da učenje u prirodi nudi mogućnosti za praktično učenje, praktična iskustva. Potiče učenike na promatranje, slušanje, prikupljanje informacija i rješavanje problema.
- istraživanje okoliša: postoji mnogo mogućnosti za istraživanje i učenje o različitim živim bićima i biljkama. Učenici mogu učiti o ekosustavima, kruženju tvari i interakciji između organizama.
- naglasak na grupnom radu: aktivnosti su usmjerene na sudjelovanje učenika i razmjenu iskustava. Grupni rad potiče komunikaciju, suradnju, poštovanje i empatiju među sudionicima.
- aktivnosti pripremam tako da se pridržavam nastavnog plana i programa kako bi aktivnosti odgovarale ciljevima i standardima
- potičem učenike na poštivanje prirodnog okoliša, da su svjesni važnosti očuvanja prirodnog okoliša i da uče kako se ponašati, na način koji ne šteti životu u prirodi.

Prema Josephu Cornellu [2], nastava u prirodi može biti idealna prilika za izgradnju jače veze između učitelja i učenika. U istraživanju autora Korban - Črnjavič i Hus [6] u to je potpuno uvjereno 40% učitelja, dok se njih 55% slaže s tom tvrdnjom. Možda je ta činjenica rezultat opuštene atmosfere koja tako učenike kako i profesora obuzme te ih kroz odnos s prirodom zbližava i čvršće povezuje.

Uz pridržavanje načela nastave u prirodi, učitelj mora također biti svjestan da je nastava u prirodi odgovoran posao koji, kako kažu Cencič i Cencič [4], zahtijeva pedagoške, voditeljske i organizacijske sposobnosti. Učitelj mora poznavati i voditi računa o svojim učenicima, njihovim posebnim i općim sposobnostima, znanjima, interesima i posebnim karakteristikama osobinama. Za odabir i osmišljavanje aktivnosti koje učenika vode do novih spoznaja, potrebno je dobro poznavanje učenika i njegovih polaznih znanja.

3. Faze poučavanja izvan učionice

Od djece ne možemo očekivati da se odmah oduševavaju prirodom, ili da je odmah osjete, stoga je važno da učitelj prvi pokaže oduševljenje. Na temelju svojih iskustava, Joseph Cornell [3] razvio je prirodni sustav učenja koji nam omogućuje stvaranje beskrajne raznolikosti iskustava u prirodi. Cornell je ovaj sustav učenja nazvao fluidnim sustavom učenja. A to je zato što se sve četiri faze lagano i prirodno prepliću jedna u drugu.

- 1. faza: buđenje oduševljenja
Kako bismo što bolje doživjeli prirodu, ne možemo bez oduševljenja. Zadatak ove faze je privući pozornost i stvoriti uzbuđeno raspoloženje, stoga se ova faza temelji na djetetovoj ljubavi prema igri. Ova faza predstavlja razigrane i vesele igre i aktivnosti koje stvaraju živahan protok energije. Kada se sva djeca igraju s radošću i oduševljenjem, svrha ove faze je postignuta. U ovoj se fazi razvija i razgovor između učitelja i djece, stvara se dobra grupna dinamika i suradnja.
- 2. faza: usmjeravanje pozornosti
Samo oduševljenje nije dovoljno, već je potrebno to oduševljenje usmjeriti pozitivno, za što je potrebna koncentracija. Djetetovu pozornost usmjeravamo na prirodu prelazeći s razigranih aktivnosti na igre koje zahtijevaju smirenu koncentraciju. Takve su igre jednostavne, ali učinkovite, jer ne samo da usmjeravaju u promatranje, već pomažu uskladiti srce i um s ljepotom prirode. Ova faza povećava trajanje pozornosti, pozitivno usmjerava oduševljenje i razvija vještinu promatranja.
- 3. faza: izravno iskustvo, doživljavanje
Treća faza predstavlja neposredno doživljavanje, jer smo s koncentracijom postigli unutarnji mir i otvorenost. Djeca počinju sama doživljavati prirodu svojim osjetilima, jer postupnom koncentracijom postaju svjesnija onoga što čuju, vide, mirišu i dodiruju. Faza je slična prethodnoj, ali u usporedbi s prethodnom fazom, u ovoj su igre izravnog doživljavanja raznolikije i u nama bude čuđenje i proširuju našu svijest. Ova faza nudi izravno, iskustveno razumijevanje i potiče čuđenje, empatiju i ljubav.
- 4. faza: dijeljenje inspiracije s drugima
U ovoj fazi učitelj ima priliku saznati što su djeca mislila i osjećala tijekom pojedinih aktivnosti. Ovo je vrijeme u kojem razgovaramo o svojim

iskustvima tijekom aktivnosti i dijelimo svoje osjećaje s drugima. Ova faza povećava čuđenje, razjašnjava osobna iskustva i povezuje učenike kao grupu. Učitelj dobiva povratnu informaciju.

Cilj sustava kontinuiranog učenja je ponuditi autentičan doživljaj prirode u svrhu razvijanja emocionalnog sudoživljavanja sa svim živim bićima. Temelji se na nekoliko jednostavnih principa, ali oni nisu strogo postavljeni, stoga se učenje može prilagoditi trenutnim okolnostima i ne ponavlja se[3]

4. Učenje prirodoslovja

Učitelj pri ulasku u školu treba pretpostaviti da nije nužno da su učenikove predodžbe o znanstvenim pojmovima ispravne i da se mora uzeti u obzir prethodno znanje, a time i moguće greške i pogrešne slike. Janez Ferbar savjetuje da se rad u učionici treba odvijati u dvije faze: uvid u misaone obrasce i intervencija u postupak učenja. Pri otkrivanju misaonih obrazaca djece predlaže korištenje otvorenih pitanja koja bi trebala naglašavati razmišljanje o odabranoj temi, a ne pitati o znanju. Na taj način učitelj doznaje dječje ideje o određenoj temi, a ujedno i otkriva znanje. „Djetetovo predznanje je alat za konstruiranje novih znanja iz vlastitih iskustava i onoga što doznaje od drugih, posebice u školi. Pogrešne slike su prepreka u izgradnji vlastitog znanja.” [5] Na temelju klasifikacije i rasporeda dječjih odgovora, učitelj interpretira i nastoji dobiti što više informacija kako bi se mogla izvršiti intervencija u postupak učenja. To bi se dijelom moglo dogoditi već u ispitivanju misaonih obrazaca, kada učenici saznaju da o istom fenomenu postoje različita mišljenja i objašnjenja. Učenik se tako pomiri s mogućnošću da je njegovo shvaćanje možda pogrešno. Ovdje je najvažnije da ga pred tu sumnju o njegovoj pogrešnoj slici nije stavila učiteljica, nego suočavanje s mišljenjima drugih. U ovoj fazi razmišljanja dobro je potaknuti učenike da testiraju različite mogućnosti promatranjem ili eksperimentima. Stoga se ubrzo postavlja pitanje kako provesti pošten eksperiment, gdje se mijenja samo ona varijabla koja je navodno važna za eksperiment, te kako kontrolirati utjecaj ostalih varijabli tijekom eksperimenta [5]. Darja Skribe – Dimec [8] definirala je ranu nastavu prirodoslovja kao ravnotežu između znanja i razumijevanja znanstvenih koncepata i znanstvenih postupaka i stavova. Razvijanjem prirodoslovnih pojmova pomažemo djeci da saznaju više o prirodnim znanostima i stoga bolje razumiju pojave oko sebe. Djecu upoznajemo s istraživanjem kroz prirodoslovne postupke koji uključuju percepciju, predviđanje, formiranje pretpostavki, istraživanje, zaključivanje i komunikaciju. Ti postupci razvijaju znanstvenu pismenost i omogućuju razumijevanje pojava i procesa u prirodoslovlju te stoga predstavljaju temelj ranog prirodoslovja.

5. Primjer izvedbe blok nastavnog sata na otvorenom: godišnje doba – jesen

U tematskom sklopu, jedan od ciljeva učenja je da učenici istražuju, definiraju i objašnjavaju događaje i promjene u različitim godišnjim dobima.

Razred: 2. razred

- Uvodni dio nastavnog sata:

Razgovaramo o tijeku nastavnog sata u razredu. Okupljamo se u jutarnjem krugu. Kažem da ćemo šumu promatrati u ovo doba godine (jesen). Kažemo da će radni list rješavati u parovima. Učenici govore koje je sada godišnje doba. Kažemo da jesen karakterizira opadanje lišća, da tijekom jesenskog razdoblja biljke postupno usporavaju svoje životne aktivnosti. Kroz razgovor s učenicima kažemo da se u ovom razdoblju stabla pripremaju za zimsko mirovanje, rast se usporava. Lišće opada zbog skraćivanja dana i snižavanja temperatura. Za rad u šumi trebat će nam olovka i ataše mapa, za rješavanje radnog lista.

- Glavni dio nastavnog sata:
Odlazak u šumu.



Aktivnost: Šuma u jesen – radni list (rad u parovima) – prilog
Učenike podijelimo u parove, svaki par prima radni list sa zadaćama. Par rješava radni list u šumi.

Slika1: Dolazak u šumu (doživljavanje šume)



RADNI LIST : ŠUMA U JESEN

IME UČENIKA U PARU: _____

U ŠUMI STANI NA JEDNOM MJESTU KOJE TI SE NAJVIŠE SVIĐA. PROMATRAJ U TIŠINI.

1. LAGANO SE OKRENI OKO SVOJE OSI. KOJU SI BOJE NAJVIŠE VIDIO?

2. ŠTO MISLIŠ KOLIKO STABALA SI VIDIO?

3. JESU LI STABLA LISTOPADNO DRVEĆE ILI ČETINARI?



4. UBERI GRANČICE SMREKE, DOBRO IH POGLEDAJ I NACRTAJ IH.

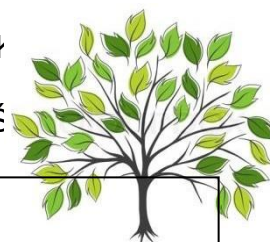
5. RAZMISLI, ŠTO JE KARAKTERISTIČNO ZA ŽIVOTINJE I DRVEĆE U ŠUMI. POKUŠAJ SE SJETITI ŠTO VIŠE ŽIVOTINJA I DRVEĆA ZA KOJE VRIJEDE KARAKTERISTIKE ZAPISANE U TABLICI. POPUNI JE.

O D L E T E U J U Ž N E	Z I M U P R E S P A V A J	Z I M U P R E D R I J E M A J U	P R O M J E N I S E B O J A D L A	L I Š Ć E O P A D A	L I Š Ć E N E O P A D A
--	---	--	---	--	--

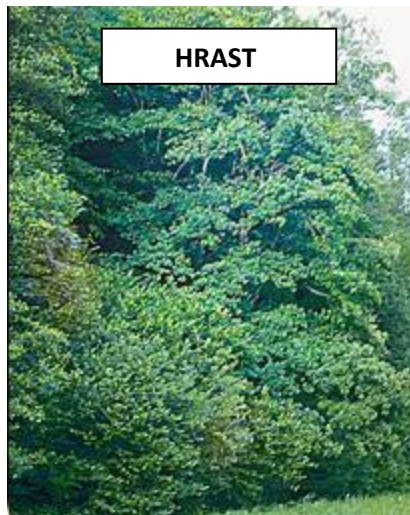
K R A J E	U		KE		

6. PROMATRAJ DRVEĆE. KOJEM DRVEĆU ZIMI LIŠĆE NE OPADA?
 PRONAĐI LIST STABLA KOJEMU LIŠĆE OPADA. ZALIJEPI GA U
 DONJI PRAZNI OKVIRIĆ TE DOPIŠI NJEGOVO IME.

7. IZABERI STABLO, PRECIZNO GA PROMATRAJ, NACRTAJ GA U DONJI
NEMOJ ZABORAVITI NA NJEGOV RASPORED GRANA. BUDI POZORAN
STVARI, KOJE SE NALAZE NA STABLU. NA CRTE ISPOD CRTEŽA, OPIŠ



8. U JESEN MOŽEMO U ŠUMI UBRATI RAZLIČITE PLODOVE DRVEĆA. POVEŽI PLOD SA STABLOM, NA KOJEM RASTE TE NAPIŠI NJEGOVO IME NA CRTU UZ NJEGOVU SLIKU.







Zaključni dio sata odvija se u razredu. Pregledamo radni list koji su u parovima rješavali u šumi. Razgovaramo o načinu rješavanja radnih listova.

Pogledamo crtić: Gusjenica Tinka u šumi

https://www.google.com/search?q=Tinka+v+gozdu&rlz=1C1GCEA_enSI836SI836&og=Tinka+v+gozdu&aqs=chrome..69i57j0i22i30j69i60.4614j1j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8



Slika2: Skupljanje listova i plodova



Slika3: Promatranje drveća

6. Zaključak

Živimo u vremenu kada, zahvaljujući naprednoj tehnologiji, djeca u svakom trenutku imaju pristup mnoštvu informacija te posljedično puno vremena provode ispred elektroničkih uređaja uglavnom u zatvorenom prostoru. Predmet upoznavanje okoliša pruža učiteljima mogućnost uspostavljanja neposrednog odnosa između učenika i prirodnog okoliša. Većinu vremena učenici su već motivirani za učenje vani i pokazuju entuzijazam za to, stoga je naš zadatak da kao učitelji približimo učenicima vanjski svijet što je moguće više pomoću zanimljivih zadataka i aktivnosti. U svakom slučaju, svi učitelji, bez obzira na mjesto škole, staž ili razred, trebaju biti svjesni da nastava izvan učionice omogućuje učenicima aktivno učenje o okolišu, a ujedno pomaže razumijevanju pojava i procesa u prirodnom i društvenom okruženju.

7. Literatura:

- [1.] Bunting, C. J.(2006.). Interdisciplinary teaching through outdoor education. Champaign: Human Kinetics.
- [2.] Cornell, J.(1994.). Približajmo naravo otrokom. Celje: Mohorjeva družba.
- [3.] Cornell, J.(1998.). Veselimo se z naravo. Celje: Mohorjeva družba.
- [4.] Cencič, M., Cencič, M. (2002.). Priročnik za spoznavno usmerjen pouk. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [5.] Ferbar, J.(1992.). Razvoj začetnega naravoslovja. Kaj smo slišali in brali. Nova Gorica: Educa.
- [6.] Korban – Črnjavič, M., Hus, V. (2009.). Stališče učiteljev do izkustvenega učenja in poučevanja predmeta spoznavanje okolja. Revija za elementarno izobraževanje, letn. 2, št.1, str. 73-81.
- [7.] Priest, S. (1986.). Redefining outdoor education: A matter of many relationships. Journal of Environmental Education 17(3), str.13 - 15.
- [8.] Skribe – Dimec, D.(1996.). Pouk zgodnjega naravoslovja. Naravoslovna solnica, promocijska številka, str. 12-13.